

EL II CONGRÉS DE LA COORDINADORA DE CENTRES D'ESTUDIS DE PARLA CATALANA

SEBASTIÀ SERRA I ARNAU COMPANYY

Amb l'objectiu de crear un espai obert de discussió entre estudiosos i curiosos de la història, el mes d'octubre de 1997, a Palma de Mallorca, es va realitzar el I Congrés sobre El franquisme i la transició democràtica a les terres de parla catalana. La trobada va posar de manifest la necessitat d'intensificar els espais de comunicació a les terres de parla catalana.

Durant tres dies, del 16 al 18 d'octubre de 1997, en el Centre de Cultura de la Caixa de Balears «Sa Nostra» i a la Casa de Cultura de la Conselleria de Cultura del Govern balear tingué lloc el II Congrés de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana sobre El franquisme i la transició democràtica a les terres de parla catalana, organitzat per l'Institut d'Estudis Balearics i l'Institut d'Estudis Ilerdencs.

El Congrés va incloure una conferència inaugural de l'escriptor i pedagog Gabriel Janer Manila sobre «L'Escola Normal de Mestres durant la postguerra» i quatre ponències: la primera sobre «Les formes d'articulació social i política» a càrrec del professor de la Universitat Autònoma de Barcelona Pere Gabriel; la segona sobre «Les estratègies culturals» de l'escriptor i professor de la Universitat Jaume I de Castelló Joan Francesc Mira; la tercera sobre «Els canvis socials» del professor

de la Universitat de les Illes Balears Sebastià Serra, i la quarta sobre «La vida quotidiana» dels professors de la Universitat Autònoma de Barcelona Carme Molinero i Pere Ysàs.

Les comunicacions que es presentaren van ser 60, repartides de la manera següent: 33 procedents de Catalunya, 25 de les Illes Balears —20 de Mallorca, 3 de Menorca i 2 de les Illes Pitiüses—, i 2 del País Valencià. Els assistents foren 130, procedents de 40 localitats dels Països Catalans.

Pensem que l'objectiu fonamental de l'organització del Congrés es va complir. Es va aconseguir crear un espai obert de trobada de «les persones interessades, tant si desenvolupaven la seva tasca de recerca en el marc dels diferents centres adscrits a la coordinadora com si ho feien des dels diversos departaments universitaris o si, merament, es proposaven posar-se al dia dels seus coneixements sobre les diverses temàtiques que s'abordaren en el decurs del Congrés.» Això sí, es podria fer el retret bàsic de l'excessiu treball, ponències, comunicacions, debats... que a molts de nosaltres ens va fer la impressió de saturació i de manca de temps per a la comunicació i la relació personal i, fins i tot, per a la passejada i per facilitar un ampli coneixement de la ciutat de Palma i de l'illa als assistents.

Cal recalcar que el sistema del relator per a les comunicacions, debatut en diverses ocasions, va ser en general flexible, sobretot en aquelles ponències, en

menys comunicacions, que possibilitaren les intervencions dels comunicants i el debat.

La nostra impressió inicial a l'acabament del Congrés fou d'una excessiva saturació, com hem explicat abans, però passats els primers dies, pensem que es van fer moltes aportacions innovadores, a la vegada que es posaven al dia molts aspectes i s'obriren noves perspectives per a la recerca. Al mateix temps, ens intentàrem conèixer més i relacionar més les recerques dels investigadors de Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears. En aquest sentit, pensem que cal intensificar més les relacions, la coordinació i les iniciatives d'aquestes característiques.

Una altra qüestió que es va detectar abans i després del congrés fou la necessitat d'intensificar l'espai de comunicació a les terres de parla catalana. També tal vegada hàgim de desitjar des d'aquí que el «corporativisme» minvi i que les actituds a vegades excessivament elitistes en el camp de la recerca per part d'alguns historiadors, intentin arribar i obrir les portes a nous investigadors i a la societat en general.

Des d'un punt de vista de la relació entre els diversos territoris de parla catalana i fent una anàlisi global de les aportacions plurals i diverses dels temes exposats, voldríem incidir en la necessitat d'aprofundir en el coneixement mutu, i intensificar alhora l'anàlisi comparativa. En aquest sentit s'està avançant però encara hi ha un ampli camí per recórrer.

Les dues taules rodones que se celebren en el marc del Congrés tractaren sobre «La transició a les Balears». La primera, moderada per Arnau Company, se centrà més en les acaballes del franquisme i els primers moments de la transició. Aconseguí asseure a la taula el periodista Antoni Alemany —aleshores director del *Diario de Mallorca*—, el promotor cultural Climent Garau —president (1970-1976) de l'Obra Cultural Balear—, el polític i empresari Llorenç Oliver —inspector provincial i sotscap provincial del Moviment, delegat (1975-1990) de la Companyia Mediterrània i conseller (1991-1993) de Treball i Transports del Govern balear—, l'historiador i jurista menorquí Josep Maria Quintana i el polític, sociòleg i periodista Antoni Tarabini —responsable de la revista d'informació general *Cort* i membre fundador del Partit Socialista de les Illes (PSI), després convertit en el Partit Socialista de Mallorca, PSM. Els ponents relataren les seves experiències personals durant el període des de diferents òptiques i es van debatre, entre altres temes, les resistències i els canvis en el si del Moviment, el paper del búnquer encapçalat per l'intransigent governador civil Carlos de Meer, la reivindicació lingüística i la dinàmica cultural, el paper de la premsa diària com a «parlament de paper», les peculiaritats de la transició a Menorca i els posicionaments dels partits polítics, la confecció de les primeres llistes electorals pels comicis generals del juny de 1977 i la configuració del panorama polític de les Balears després d'aquestes eleccions generals.

La segona taula rodona, moderada per Sebastià Serra, fou integrada pel polític Ramon Aguiló —batlle de Palma entre el 1979 i el 1991 pel Partit Socialista Obrer Espanyol—, pel notari i polític Raimon Clar —cap de llista per a les Balears de la UCD a les eleccions generals de 1977 i que presidí la Comissió de Cultura del Congrés de Diputats. A més, va ser el primer conseller de Cultura del Consell General Interinsular—, el polític i advocat Ignasi Ribas —membre del PCE i tinent de batlle d'urbanisme (1979-1982) de l'Ajuntament de Palma i president (1983-1987) de l'Obra Cultural Balear— i l'historiador i polític Andreu Murillo —menorquí, conseller del Consell General Interinsular i del Consell Insular de Menorca pel Partit Socialista de Menorca. El debat fou viu i els participants aconseguiren posar sobre la taula algunes qüestions polèmiques, com la

democratització dels primers ajuntaments elegits i el debat sobre el tema autonòmic i nacional, les primeres decepcions entre la teoria i la gestió municipal i la representació de Menorca i de les Pitiüses en el conjunt de les Illes Balears.

L'EXPOSICIÓ DE FOTOGRAFIA «PALMA 1936-1983»

En el marc del Congrés i amb l'objectiu també de complementar les sessions i d'atreure el públic en general s'inaugurà l'exposició «Palma 1936-1983». La mostra, a més d'unes 200 fotografies, cartells i portades de diaris, es complementava amb documents sonors que ambientaven la sala i amb una projecció d'imatges del NO-DO i de la filmació de Vicenç Mates sobre la gran manifestació de la Diada per l'Autonomia del 29 d'octubre de 1977.

L'exposició mostrava l'evolució de Palma en el decurs d'aquest període i els principals esdeveniments ocorreguts a la ciutat. Però, també hem de dir que no solament s'hi reflectia la història de la ciutat sinó també de Mallorca pel comportament de Palma com a centre polític, econòmic i social de l'illa.

La manca d'un gran arxiu fotogràfic públic féu que els organitzadors (Xavier del Hoyo i Arnau Company) haguessin de trescar els diferents arxius particulars dels principals fotògrafs de l'època. Així, les fotografies provenien dels arxius de Casa Vila, Casa Planas, Foto Castell, Ajuntament de Palma, Miquel Font, Joan Llompart —Torelló— i d'altres, com Andreu Muntaner, Rafel Alcover i Antoni Blanes. Hem de dir que un bon nombre de fotografies eren gairebé inèdites.

Cronològicament, l'exposició s'iniciava amb imatges dels primers dies de l'aixecament militar de juliol de 1936 i evolucionava fins a la constitució del primer Govern autonòmic de les Illes Balears, presidit per Gabriel Cañellas. La mostra s'estructurava en els períodes de la Guerra Civil (1936-1939), el decenni de 1940, la dècada de 1950, els anys seixanta i, finalment, el període 1970-1983. En els panells es podien veure temes de caràcter polític (actes i commemoracions militars durant la Guerra Civil, vingudes a Mallorca de Francisco Franco com a cap d'Estat, recepcions oficials i visites d'autoritats franquistes a l'illa, manifestacions polítiques tant de suport al règim com les reivindicatives de la transició,

mítings i actes electorals durant la transició democràtica, etc.), econòmic (els mercats de la plaça Major, de Santa Catalina i de l'Olivar i diverses fàbriques significatives), social (actes religiosos, esportius, de societat i festes populars) i de vida quotidiana (des de guàrdies municipals dirigint l'escàs trànsit de la ciutat dels anys quaranta i cinquanta, passant per gent comprant als mercats, les nevades sobre la ciutat, el popular Baratillo i el Ram, les primeres vingudes de mariners americans o els venedors ambulants). A més, també hi havia nombroses imatges —algunes aèries— de la ciutat que permetien contrastar els canvis que ha experimentat fins a l'actualitat.

L'exposició, que estigué a la Casa de Cultura entre el 17 d'octubre i el 17 de novembre de 1997, a més de mostrar l'evolució de la ciutat i de la seva gent, volgué crear la consciència de la necessitat de conservar i de donar a conèixer alguns fons fotogràfics molt importants que fins aleshores havien romàs inèdits. Els historiadors podem estar contents, d'una banda, per l'excel·lent acollida que tingué entre el públic en general ja que fou visitada per molta gent i, de l'altra, per l'obertura i l'accés, per primera vegada, a aquests magnífics arxius fotogràfics.

Sebastià Serra i Busquets

Professor titular d'Història Contemporània.

Universitat de les Illes Balears.

Arnau Company i Mates

Historiador.